

KIZ ÇOCUKLARININ OKULA GİTME NEDENLERİ VAN İLİ ÖRNEĞİ

Aynur İLHAN TUNÇ

Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
aynurilhantunc@yyu.edu.tr

ÖZET

Araştırma ilköğretim çağındaki kız çocuklarının okula gitme nedenlerini tespit etmek amacıyla, Van ili merkezinde, okula hiç gönderilmeyen ve geç gönderilen her iki grupta yer alan kız çocukları, velileri ve öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de konu hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve tarafların görüşlerini derinliğine elde etmek amacıyla nitel görüşme yöntemi kullanılmıştır..

Araştırma sonuçlarına göre Van ilinde ilköğretimde cinsiyet eşitliği sağlama çalışmalarında 2000’li yıllarda önemli oranda başarı elde edilmiştir. Fakat cinsiyet farkı giderilmemiştir. Çalışmaların devamı gerekmektedir.

Van ilinde kız çocuklarının okumama nedenleri ekonomik nedenler, dini inançlar ve erkekleri önde tutan geleneksel anlayış olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç Türkiye geneli ile uyumludur. Geleneksel cinsiyetçi görüş ve kız çocuklarının düşük konumuna yol açan önyargıların ortadan kaldırılması yanında eğitim bilincinin kazandırılması zorunludur.

Anahtar kelimeler: Kız çocuklarının eğitimi, ilköğretimde cinsiyet eşitliği(Van örneği)

REASONS WHY NOT GO TO SCHOOL FOR GIRLS VAN SAMPLE

ABSTRACT

Our study is designed to figure out the reasons why girls at the age of school are not attending the school. The study has been done with students that do not attain to school, the students that attain to school, their parents and with teachers at Van city center. The method of study; the basic research has been done on previous studies that had been done about this topic in country and in order to acquire the detailed opinions the qualitative negotiation have been done with all parties.

According to results of the study, in Van city, the labor which have been done to provide gender equality in primary education, achieved important success at 2000. However, the gender gap has not been removed. The studies about this should go on.

There are three main reasons for not sending girls to school, first is economical reasons, second is the religious beliefs and third is the traditional gender approach which gives superiority to boys rather than girls. This result is accord with the general of Turkey. The traditional gender approach and the prejudice against inferior position of girls should be eradicated and the educational consciousness should be aroused.

Keywords: The education of girls, the gender equality in primary education (Van sample)

GİRİŞ

Anayasada ve eğitimle ilgili kanunlarda kız-erkek bütün çocukların eğitim hakkından eşit şekilde faydalanmasını sağlayan maddeler bulunmaktadır. Anayasanın 42. maddesine göre “ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır”. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 4. maddesinde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz” denilmektedir. Her vatandaşın zorunlu eğitim hakkından yararlanması, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması ve eğitime erişimdeki engellerin ortadan kaldırılması Milli Eğitim Bakanlığının temel görevidir. Bu amaca ulaşmak için her türlü yasal görevler yanında ayrıca ulusal ve uluslararası projeler uygulamaya konulması Milli Eğitim Bakanlığının görevleri arasındadır.

1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuk Zirvesi Bildirgesi ve 1990 Herkes İçin Eğitim Bildirgesi gibi pek çok uluslararası bildirme ve sözleşmede, eğitim temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Temel eğitim stratejisi olarak, tüm dünyada her bireyin en az ilköğretim düzeyinde eğitim öğretim hizmetlerinden faydalanması öngörülmektedir.

Dünyanın her tarafında toplumların eğitim ve kültür düzeyi, çocuklarına eşit eğitim verip vermediği ile ölçülmektedir. Eğitim toplumların geleceği ve kalkınması açısından en önemli unsurlardan biridir. Özellikle Türkiye gibi genç nüfusu yüksek olan toplumlar için daha fazla önem taşımaktadır. Ülkemizde yaşanan eğitim sorunlarından birisi temel eğitim düzeyinde kayıt, devam ve tamamlama alanında yaşanmaktadır. Türkiye’de temel eğitim cumhuriyet döneminde yasalarla korunmasına rağmen, nüfusun eğitimi ve özellikle kadın eğitimi istenilen düzeye gelememiştir (Yalın ve ark., 2004). Ülkemizde, temel eğitim zorunlu ve parasız olmakla birlikte ilköğretim çağında olup da hala okula gidemeyen birçok çocuk bulunmaktadır.

2003 yılında Türkiye’de yedi buçuk milyon insan okuma yazma bilmemektedir. Bu nüfusun altı milyonu kadındır. Bu sayıların 2009 yılı için de fazla değişmediği söylenebilir. Bu olumsuz tablonun ortadan kaldırılması için kadın eğitimine yönelik iyileştirme çalışmaları yapılması zorunludur. Türkiye’de 2003-2004 öğretim yılında

ilköğretim çağında (6-14) olup okul dışında kalan çocukların sayısı ise, çoğunluğu kız olmak üzere bir milyon on iki bindir.

Türkiye’de eğitime erişimde bölgeler arasında dengesizlikler olduğu gibi cinsler arasında da önemli farklar bulunmaktadır. Cinsiyete bağlı eşitsizlikler, kırsal yörelerde kent merkezlerine oranla daha açık biçimde görülmektedir. Kentlerde okuryazar olamayan kadınların oranı % 16.59 olmasına karşın kırsal bölgelerde bu oranın % 30.76’ya yükseldiği görülür (DİE 2003).

2006 yılında erkeklerde okuryazarlık oranı % 94, kadınlarda % 81’dir. 2006-2007 yılı okullaşma oranları istatistiklerine göre ilköğretim seviyesinde erkek okullaşma oranı % 92.25, kadın okullaşma oranı % 87.93’tür. Kadın okullaşma oranı yükselmekle birlikte yine daha düşük konumdadır.

Türkiye’de mevcut olan sorunların azaltılması ve sona erdirilmesi için çalışmalar son dönemde hız kazanmıştır. Bu sorunların giderilmesi için 1997 yılında Temel Eğitim Programı uygulanmış ve temel eğitim beş yıldan sekiz yıla çıkarılmıştır. Reformun ana amacı eğitimin kalitesini yükseltmektir. Ayrıca reformun başarıya ulaşması için çeşitli projeler yürütülerek uygulama desteklenmiştir. Bu kampanyalardan birisi “Haydi Kızlar Okula, Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası”dır.

Kampanyanın (2003) öncelikli amacı, kız çocuklarının ilköğretimde okullaşma oranını erkek çocukların oranı ile eşit duruma getirmektir. Kampanyanın genel amacı ise, kamu kurum kuruluşları, yerel yönetim ve gönüllülerin katılım ve katkısıyla, okullulaşma düzeyinin en düşük olduğu illerde zorunlu eğitim çağında olup (6-14) eğitim sistemi dışında kalan, okula hiç kaydolmamış ya da okula kayıt olup devamsızlık yapan kız çocuklarının okullulaşmalarının sağlanması ve bu yolla ilköğretim düzeyinde okullulaşmadaki cinsiyet eşitsizliğinin kapatılmasıdır. Kampanya kapsamında kız çocuklar hedef seçilmekle birlikte, çalışmalar sırasında tespit edilen, sistem dışındaki erkek çocuklara da odaklanılmıştır.

UNİCEF’in (2004) hazırladığı “Dünya Çocuklarının Durumu 2004 Kız çocukları, Eğitim ve Kalkınma” Raporunda 2005 yılına kadar eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını öngören Binyıl Kalkınma Hedefine ulaşmak için mutlaka aşılması gereken sorunun boyutları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Nihai hedef, 2015 yılına kadar, bütün erkek ve kız çocukların kaliteli temel eğitim imkanlarına sahip olmaları ve bu eğitimlerini tamamlamalarıdır. Burada “bütün” derken kastedilen, her erkek ve kız çocuğun bu imkânlarla eşit biçimde donatılmasıdır. Ancak, ortada ayrı bir Binyıl Hedefi daha vardır ve bu hedef duruma açıklık getirmektedir. Buna göre ilk ve ortaöğretimdeki bütün cinsiyet eşitsizlikleri 2005 yılına kadar ortadan kaldırılacaktır. Sonuçta, 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi gereken, okula kayıt, okulu tamamlama ve öğrenimde başarı yönleri de dahil olmak üzere eğitimde tam bir cinsiyet eşitliğidir.

Her yıl ilköğretim sistemi içinde daha fazla çocuğa eğitim sağlanmaktadır. Ancak, mevcut tesisler okul çağındaki çocuk nüfus artışının gerisinde kalmaktadır. Sonuçta, tüm dünyada okul dışındaki çocuk sayısı inatçı biçimde 121 milyon civarında kalmaktadır ve bu çocukların çoğunluğunu bugün de kızlar oluşturmaktadır.

Dünya Bankası tarafından yapılan bir araştırmaya göre, gelişmekte olan ülkelerde nüfus ağırlıklı ilkokul tamamlama oranları 1990’lı yıllarda yüzde 73’ten yüzde 81’e çıkmıştır (Bruns, Mignate ve Rakotamalala, 2003). Bir kez daha burada da genel rakam, bölgeler ve cinsiyetler arasındaki büyük farklılıkların üzerini örtmektedir. Gerçi okul bitirme oranı Sahra Güneyi Afrika’da da artmıştır; ama bu oran bugün bile yüzde 50’nin biraz üzerindedir. Üstelik artış hızı bugünkü gibi sürdüğünde, bu oran 2015 yılına gelindiğinde ancak yüzde 60 civarında olabilecektir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da okul tamamlama oranı yüzde 74 ile daha yüksek olmasına karşın bu oran 1990’lı yıllarda pek değişmeden kalmıştır.

Aynı çalışmanın verilerine bakıldığında, okul dışındaki kızlar birçok örnekte “görünmez” durumdadırlar. Başka bir deyişle bu çocuklar ya hiç bildirilmemekte ya da eksik bildirilmektedir. Birçok ülkede ciddi bir bilgi açığı vardır. Erişilmesi güç yörelerdeki nüfus hakkında bilgi edinilememektedir. Ayrıca, ülkeler çoğunlukla ortalama rakamları bildirdiklerinden, bu rakamlar bölgelerle ekonomik ve etnik gruplar arasındaki toplumsal cinsiyet farklılıklarını gizlemektedir.

Aynı araştırmaya göre, nüfus ağırlıklı ilkokul tamamlama oranları 1990’lardaki artış hızı 2015 yılına kadar sürdüğü takdirde her beş çocuktan biri yine okul dışı kalacaktır.

Duruma Türkiye açısından bakıldığında, ilköğretime katılım ve okula gidemeyen çocuklar konusunu inceleyen Kavak ve Ergen, çalışmalarında çocukların ilköğretime erişebilme ve katılım düzeylerinin tespitini yapmaktadırlar. 1997-2004 yılları arasında, her iki veri türü (ilköğretime brüt yeni kayıt oranı ve 6 yaş okullaşma oranı) birlikte alındığında ilköğretime başlama yaşındaki çocuklardan çoğunluğu kız olmak üzere bir bölümünün (70.000-220.000 arasında) başlangıç yaşında ilköğretim şansına ulaşamadıkları görülmektedir. Bu nokta, çocukların bir bölümünün okul dışında kalma probleminin başlangıcını oluşturmaktadır (Kavak ve Ergen, 2004).

Malkoç (1990) tarafından Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi'nde sunulan "Toplumumuzda Kadının Değişen Rolü ve Yetişkin Eğitimi" adlı bildiri; eğitime erişim konusunda engeller bulunmakla birlikte hiçbir eğitim kurumunu bitirmeyen kadın oranının giderek azaldığı belirtilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından (1992) yapılmış olan "2000'li Yıllar Öncesinde Türkiye'de Kadın Eğitimi" adlı çalışmada ulaşılan bulgular aşağıdaki gibidir:

Ana babalar; özellikle kırsal bölgelerde çocuk okutma konusunda tercihlerini, erkek çocukların lehine kullanmaktadır.

Hızlı nüfus artışından kaynaklanan yoğun ev işlerinde anneye yardımcı olmak ve kardeşlerine bakmada ikinci annelik rolünü üstlenmiş olmaları kız çocuklarının eğitime katılmalarını engellemektedir. Bu nedenle örgün eğitim kurumlarına devam etme oranının düşük olması nedeniyle yaygın eğitim önem kazanmaktadır. Türkiye'de eğitim hizmetleri kadın ve erkeğe dengeli olarak götürülememiştir.

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından 1999 yılında yaptırılan "Cumhuriyetin 75. Yılında Kadınların Statüsü" isimli araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır:

İlköğretim çağı (6-14 yaş) kız çocuklarının % 15.9'u, erkek çocuklarının % 9.9'u okula devam etmemektedir.

- Kız çocuklarının okula devam etmeme oranı 14 yaşında % 40'dır.
- Ailelerde çocuk sayısı arttıkça okula devam oranı düşmektedir.
- Hane halkı reisinin cinsiyeti ve geliri okula gitmeme oranını etkilemektedir.

- Kız çocuklarının okuyamamasında ailenin tutumundan kaynaklanan nedenlerin toplam oranı % 50.5, erkek çocuklar için % 50.6'dır.
- Toplam nüfus içinde okuryazar olmayan kadınların oranı % 30.7, erkeklerin oranı 10.1'dir.

Türkiye'de halkın eğitime bakış açısını yansıtan araştırmalar sınırlı düzeydedir. Yapılan araştırmalarda eğitimin bireysel kazanımları ön planda tutulmuştur. Anne babalar özellikle kırsal bölgelerde çocuğu okula gönderme konusunda tercihlerini erkek çocuklardan yana kullanmaktadırlar (MEB, 1992). Bu durumun çeşitli sosyal, ekonomik, kültürel nedenleri bulunmaktadır. Bu yörelerde kız çocukları erken evlendirildiği için eğitimden uzak kalmaktadırlar. Hızlı nüfus artışı da ailede ikinci annelik rolünü kız çocuklarına yüklemektedir.

UNICEF'in (2003) araştırmasına göre kız çocuklarının okutulmamasında şu etkenler rol oynamaktadır:

- Gelenek ve dini inançlar
- Kalıplaşmış cinsiyet rolleri
- Öğretim programları ve çocuk bakım-eğitiminde yeniden üretilen cinsiyet rolleri
- Kadının düşük statüsü
- Erken evlilikler
- Eğitimin toplumda kabul edilen rollerle çelişkili görülmesi

DİE (1997) tarafından gerçekleştirilen "Çocuk İşgücü" adlı çalışmada Çocukların okula gidememe nedenleri arasında her iki cins için de eğitime ilgi duymama ilk sırada gelmektedir (kızlarda % 25, erkeklerde % 29). Okul masraflarının çok yüksek olması erkeklerde (% 12.2) ve kızlarda (% 17) ikinci nedeni oluşturmaktadır. Üçüncü neden ise kızlarda ailenin izin vermemesi (% 14), erkeklerde ise hane halkının ekonomik faaliyetlerinde yardım etmek zorunda olması (11.9) yer almaktadır.

Kalaycıoğlu ve Toprak (2003) tarafından yapılan araştırma sonuçları da diğerleri ile benzerlik taşımaktadır: En önemli sorunun ailenin maddi durumundan kaynaklandığı anlaşılmakta, eğitime ayrılan kaynakların ve ilkökul sonrası eğitim olanaklarının

yetersizliği halkın beklentileriyle uyuşmadığı gibi kızların eğitimi konusunda muhafazakarlıktan kaynaklanan bir direnç söz konusu değildir.

“Van’da Kadın Sorunları ve Bu sorunların Eğitim Açısından İncelenmesi” (İlhan, 1994) isimli çalışmada kadınların sorunları kadın bakış açısıyla belirlenmiş ve önemli sorunların eğitim seviyesi ile ilişkisi araştırılmıştır. Türkiye’de ilköğretimden sonra kız çocuklarının orta ve yüksek öğretime devam etmeleri pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Kızların aleyhine gelişen eğitim seviyesi farklılığı aileler tarafından en fazla ekonomik yetersizliğe ve ahlaki kurallara bağlanmaktadır. Yeni gelişen toplumsal değerler arasında kızların ev dışında çalışma hayatına katılması düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Bu sonuçlar kadının mevcut durumundan farklı bir rol beklentisini ortaya koymaktadır. Ancak eğitim bilinci bireysel boyutları ile sınırlıdır.

Gündüz’ün (2005) “Kız Çocuklarının Okullulaşmalarını Etkileyen Faktörler” adlı çalışmasında, halkın temel sıkıntısının zorunlu eğitim süresinin uzaması olmadığı, fakat sekiz yıllık eğitimde bazı problemlerin ortaya çıktığı belirtilmektedir. Öğretmen yetersizliği, köy okullarının kapatılması, yakında okul bulunmaması, taşınmalı ve yatılı eğitim uygulamalarının sorunları, programın gereksiz ve ayrıntılarla dolu ve hayattan kopuk olması gibi sorunlar velilerin eğitimden beklentisi olmamasına yol açmıştır.

Gürol ve Dilli tarafından yapılmış (2006) ve 16. Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sunulmuş olan “Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri (Şırnak İli Örneği)” çalışması bulgularına göre kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri şunlardır:

- Okula gitmek için destek görmedikleri, eğer giderlerse kınanma korkusu,
- Maddi yetersizlikler,
- Ev içi sorumlulukları (anneye ev işlerinde yardım etme, kardeşlerine bakma)
- Büyüdükleri ve evlenme yaşının geldiği düşüncesi
- Okuma yazmanın yeterli görülmesi,
- Kız çocuklarına evlenince kocaları bakar düşüncesi.

Araştırmada okul masraflarının tümünün devletçe karşılanması düşüncesi kız çocuklarını okula gönderme açısından teşvik edici bir unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Dünya Bankası'nın işbirliği ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin yapmış olduğu "İlköğretim Okullarının Sosyal Etkilerinin Değerlendirilmesi" araştırmasının sonuçları şunlardır:

- Halkın sekiz yıllık zorunlu eğitime ilişkin bilgisi artmıştır.
- Eğitim; bölgenin kültürel yaşamına olumlu katkı sağlamaktadır.
- Okullar çocukların düşünce ve yaşam tarzını olumlu yönde etkilemektedir.
- Erken evlilikler, çocuk işgücü ve çocuk suçluluğunda düşüşler olmuştur.
- Eğitim çocuklarda demokratik hak ve özgürlükler konusunda bilinçlenme yaratmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Ankara Üniversitesi'nin ortak çalışması olan "Temel Eğitime Destek Projesi, Pilot İller İletişim Bileşeni Başlangıç Araştırması"nda (2006) elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

"Çocukların okutulması ve okula devamı" boyutlarındaki temel görüşler yaptırım eksikliği, ikna edici çalışmaların yetersizliği ve ailelerin izin vermemesi ile ilgilidir. Aile büyükleri genel olarak duyarlı olmakla beraber öğretmen, okul yöneticisi, müfettiş ve sivil toplum örgütleri kadar bilgi sahibi değildirler ve okullarla aslında doğrudan ilişkileri yoktur. Görüşme ve odak grup çalışması sonuçlarına göre, eğitimin tüm çocuklar için şart olduğuna inanılmaktadır. Veli görüşmelerinde çocukların eğitimle elde edeceği bireysel kazanımlara (örneğin yaşam kalitesinin yükseltilmesi) vurgu yapılırken, müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmen ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin görüşlerinde vurgu, eğitimin toplumsal getirileri (örneğin, iyi vatandaş olma, suç oranının düşmesi gibi) ile ilgilidir. Bu durumda velilerin çocukların eğitimle kazanacakları üzerine daha fazla düşündükleri, odak grup görüşmelerine katılan diğer paydaşların ise genel bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

"Kız / Kadınların Eğitimi" konusundaki görüş ve tutumlar, kızların ve kadınların okutulmamasında çevre, aile büyükleri, gelenek görenekler, gelir düzeyi, ev işleri, erken yaşta evlendirme, okul masrafları, eğitimin önemi ve eğitime duyulan ilgi, taşınmalı eğitim, yakın çevrede okul bulunmaması gibi faktörlerin etkisi ile ilgilidir. Araştırmanın yapıldığı beş il içinde, kız çocuklarını okutulmaması ile ilgili olumsuz tutumları yansıtan ifadeler en fazla katılımın olduğu il Van ilidir. Van gelenek, görenek, töre ve

din gibi toplumsal ve ahlaki bazı değerlerin ve ataerkil aile yapısı, çok eşlilik, erken yaşta evlendirilme gibi toplumsal sorunların olduğu bir ildir.

Yapılan araştırmaya göre katılımcılar ve veliler kızların eğitim almasının gereği konusunda görüş birliği içindedirler. Bunu vurgularken veliler gerekçe olarak kız çocuklarının meslek edinmesi, ekonomik bağımsızlığa sahip olması ve iyi anne olması gerekliliğinden söz etmişlerdir. Ayrıca kadın erkek eşitliği için de eğitim almaları önemli görülmektedir. Eğitimin bir insan hakkı ve bir zorunluluk olduğu vurgulanmıştır.

TÜSİAD ve KAGİDER'in (2008) "Cinsiyet Eşitsizliği Raporu; Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri" adlı ortak çalışmasında eğitime erişim kadar eğitimin nasıl olduğu ve nereye yöneldiğinin öneminin altı çizilmektedir. "Müfredatın bir bölümünde cinsiyet eşitliğine vurgu varken diğerlerinde tam tersi yorumlar getirilmektedir. Mesleki teknik eğitim erkek ağırlıklı iken kızlar din eğitimine yönlendirilmektedir. Eğitimin ataerkil ideolojisi devam etmektedir".

Yukarıda açıklanan, Türkiye genelinde kızların eğitimine ilişkin tutumları ve okula gitmeme nedenlerini belirlemek amacıyla yapılan tüm araştırmaların bulguları kısaca özetlenecek olursa, düşük gelir, kadının düşük statüsü (erken evlilik, geleneksel cinsiyet kalıplarının eğitimle uyuşmaması, nüfus yoğunluğuna bağlı olarak ailede ev işleri ve çocuk bakımının sekiz-on yaşından itibaren kız çocuklarına yüklenmesi), ailelerin eğitim konusundaki ilgisizliği ve yakın çevrelerinde eğitilmiş insan sayısının azlığı olarak çerçevelenmektedir. Kırsal bölgelerde ise bunlara ek olarak yerleşim yerlerine yakın okul bulunmaması ile taşınabilir ve yatılı eğitim uygulamalarındaki sorunlar eğitimi engelleyici etkenlerdir.

Amaç

Van ili gelenek, görenek, töre ve din gibi toplumsal ve ahlaki bazı değerlerin güçlü olduğu, iç ve dış göçler, ataerkil aile yapısı, çok eşlilik, erken yaşta evlendirilme gibi toplumsal sorunların olduğu bir ildir. Eğitim sorunları bu etkenlerin tümü ile ilgilidir. Araştırmanın amacı Van'da ilköğretim çağında okul dışında kalmış kız çocuklarının okula gitmeme nedenlerini belirleyebilmektir. İlde başarı ile uygulanan

“Haydi Kızlar Okula” kampanyası çalışmaları doğrultusunda aydınlatmaya çalıştığımız konular şunlardır:

1. Van ilinde ilköğretim okullarına giden ve gitmeyen çocukların oranı ne düzeydedir? Bu oranlar cinsiyete göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Kız çocuklarının eğitiminin önündeki engelleri belirlemek amacıyla yapılmış diğer araştırma sonuçları giriş bölümünde incelenmişti. Bu nedenler Van ili ile benzerlik göstermekte midir? Van’ın kendine özgü yönleri bulunmakta mıdır?
3. Kız çocuklarının okullulaşması yolunda hangi öneriler sunulabilir?

Sınırlılıklar

Araştırmanın bulguları (2009 yılı Şubat) Van ilinde bir ilköğretim okulunda geç yaşta okula başlayan kız çocukları, aynı okula gitmesi gereken ama hiç okula gitmemiş kız çocukları, velileri ve öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk kısım problemin genel çerçevesini oluşturmak için Türkiye’de yapılmış olan, eğitime ve özellikle kız çocuklarının eğitimine bakış ve tutumları inceleyen çalışmaların sonuçlarını içermektedir. Giriş bölümünde sunulmuştur. İkinci kısım ise genelde eğitim özelde kızların eğitimi hakkında görüşleri tespit etmeyi amaçlayan alan araştırmasıdır. Öncelikle Van ilindeki eğitimin mevcut durumu resmi istatistiklerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra ilk elden ve daha esnek yolla düşünceleri ve tutumları ortaya çıkarmak için taraflara derinliğine görüşme uygulanmıştır ve görüşmeler teybe kaydedilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular kampanya kapsamında okula kazandırılan kız çocuklarına okulda, okula gönderilmemiş kız çocukları ve çocuklarını okula göndermeyen velilere ev ortamlarında sohbet tarzında yöneltilmiştir. Türkçe bilmeyen velilerin görüşlerini,

kampanya kapsamında görev alan gönüllü bir bayan öğretmen aracılığıyla ana dillerinde (Kürtçe) aktarmaları sağlanmıştır.

Soruların hazırlanması ve görüşme yapılacak kişilerin seçilmesi aşamasında Van Milli Eğitim Müdürlüğü'nün görüşlerine ve yardımlarına başvurulmuştur. Araştırmanın bu boyutu kız çocuklarının okula gönderilmeme nedenlerini ilk elden tespit etmeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Özellikle kız çocuklarının ve onları okula göndermeyen velilerinin konuya bakış açıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Görüşmeler ve açık uçlu sorulardan elde edilen verilerin analizinde nitel analiz yöntemi (içerik analizi) kullanılmıştır. Rubin ve Rubin ile Miles ve Huberman'ın önerileri dikkate alınmıştır.(Miles ve Huberman, 1984; Rubin ve Rubin, 1995). Tüm cevaplar kampanya yetkilileri ile tartışılarak sınıflandırılmıştır.

Van ilinde ilköğretim çağında kız çocukların okula gönderilmeme nedenleri belirlenerek bu sonuçlar ile Türkiye geneli karşılaştırması yapılmıştır. Sonuç bölümünde öneriler ileri sürülmüştür.

Örneklem

Araştırmada, Fevzi Geyik İlköğretim Okulu, Van ilindeki 'Haydi Kızlar Okula' kampanyasının uygulandığı ilköğretim okulları içinden küme örnekleme yöntemi ile rastgele seçilmiştir. Van'ın kenar mahallelerinden Karşıyaka'da yer alan ve 3500 öğrencisi bulunan Okul, kampanyada yer alan okullar içinde en üst derecede başarı ve verim elde edilmesi ile dikkat çekmektedir.

Görüşme: 1 Milli Eğitim görevlisi, 1 ilköğretim okulu müdürü, 6 gönüllü öğretmen, 12 veli; 6 anne ve 6 baba, 15 okula geç gönderilmiş, 15 okula hiç gönderilmemiş 30 kız çocuğu olmak üzere toplam 50 kişi ile görüşülmüştür. Görüşme yapılacak veli ve çocuklara okul müdürünün yardımı ile ulaşılmıştır. Görüşme formunun ön uygulaması kampanyada görev alan gönüllü öğretmenlerle birlikte Van merkezde yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan örneklem, araştırmanın amaçları açısından evrenini temsil edecek düzeydedir.

Van Eğitim İstatistikleri

Türkiye’de 2003-2004 öğretim yılında ilköğretim çağında (6-14) olup okul dışında kalan çocukların sayısı bir milyon on iki bindir. Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim çağında olan ama erkeklere oranla daha dezavantajlı durumda bulunan kız çocuklarının okullulaşmasına destek amacıyla 2003 yılında “Haydi Kızlar Okula” kampanyasını Van ilinde başlatmıştır. Bu yılda kız çocuklarının okula devamı konusunda Van ili oransal bakımdan en kötü durumda olan ildir. 2003-2004 öğretim yılında Van ili ilköğretim okul çağ nüfusu 216.486’dır. Kız çocuklarının okul çağ nüfusu 99.542, okula devam eden kız öğrenci sayısı 74.288’dir. 2003’te zorunlu eğitim çağındaki kız çocuklarının ancak yüzde yetmiş beşi eğitim fırsatını yakalayabilmiştir.

Van ili için ilköğretimde okullaşma oranı 1994-1995 öğretim yılında % 35 iken 2004-2005 yılında % 86, 2008- 2009’da % 97 ‘ye yükselmiştir. 2007’de ilköğretim çağ nüfusu 228.469, öğrenci sayısı 220.558’dir. Erkek öğrenci sayısı 118.303, kız öğrenci sayısı 101.955’tir. İlköğretim aşamasında gözlemlenen olumlu gelişmeler ortaöğretim için benzer sonuçlar göstermez. Ortaöğretimde okullaşma oranı % 41’dir.

Van ilinde 1994-1995 öğretim yılında kızların % 35’i, 2001’de kızların % 62’si ilköğretim okuluna gidebilmektedir. Her 100 öğrenciden 38’i ilköğretimden yararlanamamaktadır. 1995- 2004 yılları arasında ilköğretim okullarına devam eden kız öğrenciler açısından yıllık ortalama artış oranı Van ilinde % 8.9 ile oldukça yüksek düzeydedir.

2000 yılı genel nüfus sayımına göre ülkemizde okuma yazma bilen erkek sayısı 93.86, Kadın sayısı 80. 64’tür. Okuma yazma bilmeyen erkek sayısı 6.14, kadın sayısı 19.36’dır. Van ilinde ise kadınların % 48’i okuma yazma bilmemektedir.

2003 yılından itibaren devam eden Haydi Kızlar Okula Kampanyası 2006 yılı sonunda sona erdirilmiştir. Üç yıllık süre içinde tespitleri yapılan 41.900 çocuktan 23.400’ü kız olmak üzere 33.273 çocuk okul ortamına kavuşturulmuştur. 2007 yılı verilerine göre ülke genelinde toplam 239.112 kız çocuğu okullulaştırılmıştır (MEB, 2007). Bu süre içinde Van ilinde okula kazandırılan kız çocuk sayısı yaklaşık olarak toplam sayının onda birini oluşturmaktadır.

Milli Eğitim Genel Müdürlüğü kampanya çalışmalarını kurumsallaştırmak ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla 2008 yılı itibarıyla yeni yaklaşımlar

benimsemiştir. Bu kapsamda okula hiç kaydı bulunmayan çocukların tespit edilmesi ve okula kazandırma çalışmaları yanında kaydolmama nedenlerine ve devamsızlık nedenlerine bağlı izleme ve değerlendirme çalışmaları ile eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda merkezi ve yerel yetkililerin farkında olmasını artıracak bir dizi faaliyet öngörülmüştür. Bu çalışma çağ nüfusunun yüzde 100 okulluştırılması için etkin stratejiler geliştirilmesine yöneliktir.

2008–2009 öğretim yılında “Ana-Kız Okuldayız” Kampanyası çerçevesinde merkez ve köylerde çeşitli kademelerde etkinlikler devam ettirilmektedir.

BULGULAR

Araştırmada müdür-öğretmen, veli (anne ve babalar) ve kız çocukları ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilere göre velilerin kişisel özellikleri ve tarafların “çocukların okula gönderilmesi” ve “kız çocuklarının okutulmaması”na dair düşünce ve tutumları aşağıdaki gibidir.

Velilerin kişisel özellikleri:

Velilerin eğitim seviyesi incelendiğinde kadın veliler içinde bir ilkokul mezunu, beş okuryazar olmayan kadın bulunmaktadır. Erkek veliler ise dört ilkokul mezunu ve iki okuryazar kişiden oluşmaktadır. Bu konu çerçevesinde ailede başka okuryazar veya okula devam eden herhangi bir kişi olup olmadığı da sorulmuştur. Her ailenin okuryazar üyeleri bulunmaktadır. Örneğin 16 kişilik bir ailede 12 kişi okuma yazma bilmektedir. Görüşme yapılan öğrenci ailelerinin tümünde ise yüksek öğretim öğrencisi yalnızca bir kişi mevcuttur. Yüksek okul veya fakülte bitiren kimse bulunmamaktadır. Ailelerin eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu gözlenmektedir.

Meslek durumlarına bakıldığında, erkek velilerin içinde bir bekçi, bir kapıcı, 20 işsiz, iki dönemlik çoban, altı seyyar satıcı bulunmaktadır. İşsiz olan erkek velilerden birkaçı kışın kalorifercilik yazın çobanlık veya inşaatlarda işçilik gibi bazı geçici işlerde çalışmakta olduklarını belirtmişlerdir. Kadın veliler ise herhangi bir mesleğe sahip değildir. Okutulmayan kız çocuklarından ikisi evde halı dokumakta, bir kız çocuğu

çocuk bakıcılığı yapmakta, bir diğeri ise fabrikada çalışmaktadır. Bağ bahçe işlerinde çalışma bildirilmemiştir.

Ekonomik durum incelendiğinde, okul müdürü ve öğretmenlerinin verdiği bilgiler ile çocukların ve velilerin ifadeleri birlikte değerlendirildiğinde ailelerin ekonomik bakımdan çok yetersiz durumda oldukları anlaşılmaktadır

Araştırma grubundaki ailelerin kent veya köy kökenine bakıldığında bir aile dışında tüm aileler son 20 yıl içinde diğer komşu illerden (Hakkâri, Muş), Van'ın ilçeleri ve köylerinden (Çatak, Bahcesaray, Gürpınar, Çatak) Van şehir merkezine göç etmiş ailelerden oluşmaktadır. Van ili nüfusu son 20 yılda göçler nedeniyle, dört katına çıkmıştır.

Nüfus durumu ele alındığında, çocukların yarısı yedi ve daha fazla kişiden oluşan ailelerde yaşamaktadırlar. Büyük aile modelinin şehirde (Büyükanne-büyükbaba, amca, hala, amca eşi ve çocuklarının bir arada yaşadığı aile tipi) azalmakla beraber devam ettiği görülmektedir. Çekirdek aileler ise çocuk sayısının fazla olduğu kalabalık ailelerden oluşmaktadır.

Çocukların okula gönderilmesi konusundaki düşünce ve tutumlar

Velilere ve çocuklara ortak yöneltilen ilk soruda eğitimin çocuklar için şart olup olmadığı ve önemi sorulmaktadır. Bir veli dışında tüm veli (11) ve çocuklar (30) eğitimin zorunluluğu ve gerekliliği konusunda olumlu görüş taşımaktadırlar. Veli görüşmesinden elde edilen bilgilere göre; çocuğunu okula gönderen ve göndermeyen her iki grup açısından eğitim gerekli ve önemli kabul edilmektedir. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması da olumlu karşılanmaktadır. Yalnızca bir veli eğitime karşı olduğunu söylemektedir. Bu yaşlı kadın veliye, eğitime karşı olmasının nedeni sorulduğunda karma eğitim yapılan bir okula çocuğunu göndermek istemediğini belirtmektedir.

Veliler eğitime dair olumlu düşünceleri olduğunu ifade etmişlerse de çocuk görüşmelerinden elde edilen bilgilere göre ailelerin yarısı karma eğitim konusunu sorularak görmektedir. Fakat bu konuda çekingen davranarak araştırmacıya belirtmemektedirler.

Araştırmada kız çocuklarını okula göndermeyen ve gönderen iki farklı grupta yer alan aileler ile ayrı ayrı görüşme yapılmıştır. Fakat bu tür bir ayırım yapmanın uygunluğu tartışmalıdır, çünkü kız çocuğunu okula gönderme konusunda olumsuz tutum ve davranışa sahip olan aileler kampanya kapsamında başka kız çocuklarını okula göndermişlerdir. Yapılan görüşmelerde karşılaşılan çeşitli düşünce ve tutumlara sahip aileler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Kız çocuklarını okula gönderme konusunda olumlu tutum yansıtan, fakat bunun aileye getireceği sorunlardan kaçınmış ve göndermemiş aileler,
2. Ailenin ilk kız çocuğu veya ilk birkaç kız çocuğunu okula göndermemiş, yaşça sonra gelenleri göndermiş aileler,
3. Kız çocuklarını okula gönderme taraftarı olup göndermiş, fakat sonra onları çeşitli sebeplerle okuldan almış aileler (Bu aileler genellikle ekonomik sıkıntılarını ve kızların büyümelerini okula göndermeme nedeni olarak ileri sürmektedirler).
4. Kız çocuklarının okula gitmesine izin vermemiş, erkek çocuklarını göndermiş aileler.

Kampanya kapsamında elde edilen genel bilgiler ve bu araştırma bulgularına göre; bazı aileler tüm çabalara karşın kız çocuklarını okula göndermemiştir. Bununla beraber ailelerden bir bölümü; yardım ve ikna çalışmaları, eğitim kampanyaları sonucunda çocuğunu okula gönderebilmektedir. Aktarılan bilgiler ışığında ekonomik destek ve özellikle bayan öğretmenlerin model rol oynaması kızlara izin verilmesinde etkili olmaktadır. Aileler çocuklarının öğretmenlerinin kişilik özelliklerini örnek alacağını varsaymaktadırlar. Bu yüzden olumsuz niteliklere sahip öğretmenler eğitime karşı tavırlar geliştirilmesine sebep olmaktadır. Fakat bu durumun özellikle kız çocukları için geçerli olduğunun anlaşılması uzun sürmez. Çünkü araştırmanın bir diğer önemli sonucu şudur: Kız çocuklarını okula göndermeyen tüm aileler erkek çocuklarını okula göndermektedir. Veli ve çocuklarla görüşmelerde en önemli eğitim engeli ekonomik güçsüzlük olarak bildirilmektedir. Fakat yoksulluğun sadece kızları etkilediği anlaşılmaktadır. Zira erkek çocuklar için eğitim imkanı yaratılmaktadır.

Ailede erkek çocukların daha değerli olması kuşkusuz Doğu'ya özgü bir olay değildir. Genel olarak bu milletler varlıklarını güçle devam ettirirler. Gücü de erkek

temsil eder. Ayrıca ekonomik üretimi ve geçimi erkek sağlar. Bu tür toplumsal yapılarda neslin devamının erkek üzerinden sürdürüldüğü düşünülürse erkek çocuğun değerli oluşu doğal karşılanmaktadır. Ailenin erkek çocuğun bulunması, erkek evladın sayıca çok olması oldukça önemlidir. Fakat Türkiye’de 1980 yıllarından itibaren etkisini artıran kentleşme ve sanayileşme olgusu artık bu yapılanmayı derinden sarsmaktadır.

Türk aile yapısının tarihsel değişimine ilişkin yeterince açıklama bulunmamakla birlikte cumhuriyet döneminde yapılan ilk aile araştırmalarında modernleşme teorisi ve yapısalci fonksiyonel yaklaşım kullanılmıştır. Bu teoriye göre, aile ve sosyalleşme değerlerinde, kültürler arası farklılıklar azalacak ve Batı modeline doğru kayarak çekirdek ailenin bireyselleşmesi sağlanacaktır. 1980 ve 1990’lı yıllar Batı’da yapısalci işlevsel görüşün açıklamada yetersiz kaldığı konuların yeniden yorumlanmasıyla geçer. Ailelerin demografik, ekonomik ve duygu yönleri araştırılmaya başlanır. Türkiye’de başlangıçta yapılan bazı araştırmalar endüstrileşme ile geleneksel geniş aileden, modern çekirdek aileye geçiş yapıldığı varsayımını temel alarak yorumlanmıştır. Fakat daha sonra yapılan çalışmalarda çekirdek aile modelinde kültürel özelliklerden kaynaklanan farklılıkların bulunduğu ortaya çıkmıştır (Nuruan, 1998).

Van ilinde de aile olgusu incelenmeye muhtaç önemli konulardan biridir. Gençler ve kadınlar değişime açık önemli gruplardır. Araştırma verileri kız çocuklarının eğitim haklarını kullanma konusunda mevcut töreleri ve gelenekleri eleştirerek zorladıklarını ve erkeklerle eşitlik talebi içinde olduklarını ortaya çıkarmaktadır.

İkinci soruda kız çocuklarını okula göndermeyen ailelerde, kadın velilere kız çocuklarını okula göndermeme sebepleri sorulmaktadır. En fazla verilen cevaplar sırasıyla aşağıdaki gibidir.

- Kızların okula gitmesi aile için sorunlar yaratmaktadır.
- Kızların terbiye ve edep sınırları içinde okula gitmesi konusunda emin olunamamaktadır.
- Tepkilerle, kınama ve ayıplama ile karşılaşılmaktadır.
- Ekonomik problemler yüzünden gönderilmemektedir.
- Kızların okuma yazmayı bilmesi yeterlidir.

- Kızlara güvensizlik duyulmaktadır.
- Aile kız çocuğunun okuması düşüncesinden hoşlanmamaktadır.
- Okul yardımları okul masrafları için yeterli olmamaktadır.

Kız çocuklarını okula göndermeme sebepleri konusunda kız çocuklarını okula göndermeyen erkek velilerin cevapları kadın velilerin cevapları ile aynıdır. Bu konuda cinsiyet farkına rastlanmamıştır.

Velilerin görüşleri değerlendirildiğinde belirlenen en önemli konu; kızların okul aracılığıyla sosyal hayata katılımının, erkeklerden farklı sonuç ve sorunlar doğurabileceği düşüncesidir. Ailelerin sahip olduğu ortak değer yargısı; kadının bedeni üzerinden anlamlandırılan ve evlilik öncesi ilişkiyi yasaklayan ahlak anlayışıdır. Bu sorunla karşılaşıldığında başvurulan geleneksel çözüm yolları oldukça ağırdır. İnsan hayatına kadar varan bedeller ödenmektedir. Bu geleneksel anlayış nedeniyle aile büyükleri, kendileri ifade etmeseler bile kız çocuklarını olası kötü durumlardan ve hatta ölümden korumak için; ya okuldan alıp eve göndermekte ya da çeşitli bahanelerle kızların okumasının gereksiz olduğuna çocuklarını inandırmaya çalışmaktadırlar. Fakat bu konuda başarılı olmaları iletişim araçlarının gücü ve çevrede görülen olumlu örneklerin varlığı yüzünden artık güç görünmektedir.

Üçüncü soruda okula geç başlamış kız çocuklarına, kızların okula gönderilmeme nedenleri sorulmaktadır. “Haydi Kızlar Okula” Kampanyası kapsamında okula gönderilen kız çocukları genellikle 9- 15 yaşları arasında okula başlamışlardır. Konu hakkındaki düşünceleri aşağıdaki gibidir:

- Ailelerin yoksul olması,
- Kızlara güven duyulmaması,
- Çevrenin ayıp karşılaması ve kınaması,
- Erkeklerin üstün görülmesi,
- Karma eğitim,
- Geçimi sağlamanın kadının görevi olmaması.

Kız çocuklarının görüşme sırasındaki tekrarladıkları bir cümle durumu özetler gibidir: “Anne babalarımıza göre, erkek onlara kalacak kız ise evlenip gidecektir”.

Kız öğrenciler ailelerin kendilerini sorun çıkarabilecek yapıda gördüklerini, bir erkeğin veya kötü bir arkadaşın arkasına takılıp gidecek gözüyle baktıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca erkek çocuğu olmayan anne –baba, yaşlanınca bana kim bakacak endişesi taşımaktadır. Erkek evladı olan aile öncelikle “oğluma bir şey olmasın, başına kötü bir şey gelmesin de kızlara olursa önemli değil” diye düşünmektedir”.

Araştırma sırasında kız çocuklarına niçin erkek kardeşlerinizin daha değerli kabul edildiğini düşünüyorsunuz sorusu ek olarak yöneltilmiştir, kız çocukların verdiği cevaplar şunlardır: “Yemeğin güzel tarafları onlara verilir, onlarla tartışamayız ve sesimizi yükseltmeyiz. Kızların ev işlerini öğrenmesi ve yapması yeterli görülmektedir”.

Okula devam eden kız çocuklarının ailelerinde sekiz aile geçimi erkeğin sağladığını ve kızların kocaları tarafından zaten bakılacağını düşünmekte diğer aileler ise bu görüşte olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Velilerin karma eğitimin problem oluşturmadığı görüşüne karşın, okula sonradan kazandırılan kızların yarısı (8 kişi) erkeklerle bir arada eğitim görmelerinin aileleri için olumsuz olarak değerlendirildiğini ileri sürmüşlerdir.

Okula gönderilmeyen kız çocuklarının, kızların okula gönderilmeme nedenleri hakkındaki düşünceleri ise aşağıdaki gibidir;

- “Ailelerin maddi gücü olmaması,
- Aileye ekonomik yönden yardımcı olmak zorunluluğu (öğretmeninin çocuğuna bakıcılık (1 kişi) fabrikada çalışma (1 kişi), evde halı dokuma (iki kişi),
- Kendisinin okula gitmek istememesi (1 kişi),
- Babanın istememesi,
- Küçük iken nüfus kaydının olmaması babanın asker kaçağı olması 12 yaşında ise artık büyümüş olması,
- Nüfus kaydı olmaması, ana-babanın resmi nikâhının bulunmaması, nüfus kayıtlarının geç yapılması,
- Ailenin kalabalık olması, annenin işlere yetişememesi ve ev işlerinde yardıma ihtiyaç duyulması,

- Karma eğitim yüzünden,
- Kürtlerde kızlar okumaz görüşü yüzünden”.

Okula giden ve gitmeyen her iki grupta yer alan kız çocuklarının okula gitmeme konusunda dile getirdikleri ortak nedenler şunlardır: Ekonomik yetersizlik- ailelerin yoksul olması, kızların ergenlik dönemine ulaşması ile erkek öğrencilerle aynı ortamları paylaşmasının sakıncalara yol açabileceği, kızların geleneksel değerleri ve etik ilkeleri ihlal edeceği endişesi.

Okula giden kız çocukları, gitmeyen çocuklara oranla farklı nedenlerden söz etmişlerdir: Kızlara duyulan güvensizlik, erkeklere duyulan güven, onların değerli görülmesi. Eğitimin etkisinin açıkça fark edildiği kız çocukları, erkeklere güvenildiği gibi kendilerine de güvenilmesini istemekte, kendilerini koruyabileceklerini ifade etmektedirler. Bu kısa eğitim süreçlerinin bile onları güçlendirmiş olması dikkate değerdir.

Okula gitmeyen kız çocuklarına göre ev işlerinde yardım görevi, geleneksel kızlar okumaz anlayışı, nüfus kayıt sorunları kızların okumasına engeldir. Okula gitmeyen kızların geleneksel cinsiyet rollerini benimsemiş oldukları gözden kaçmaz.

Okula gitmeyen kız çocuklarının, en fazla maddi güçlüklerden, ardından nüfus kayıt sorunu, geleneksel kızlar okumaz görüşü ve kalabalık ailede ev işlerinde anneye yardımcı olma gereğinden söz ettikleri görülmektedir. Okula giden kızlar ise, maddi sorunlara ve geleneksel cinsiyet ayrımına vurgu yapmışlardır. Her iki gruptaki toplam 30 kız çocuğundan 20'sine (% 66.5) göre kızlar fiziksel yönden büyüdüklerinde okuma hakkından vazgeçirilmektedirler. Özellikle okula geç gönderilmiş çocuklardan elde edilen bilgiler ışığında, aileler kız çocuklarının ergenliğe girmesi ve fiziksel olgunluğa erişmesi durumunda, kız çocukları okuldan almaktadır. Bu durum ailenin isteği veya çevrenin baskısı ile hatırı uğruna yapılmaktadır. Eğitime dair maddi sorun dışında en önemli sorun kızların ergenliğe girmesiyle yaşanmaktadır. Bu aşamada cinsiyete bağlı bazı sorunlarla karşılaşılmaması için gelenekler ve törelerin ön plana alındığı, okuma hakkının göz ardı edildiği gözlemlenmektedir. Kız çocuklarına göre, ilköğretim aşamasında ayrı okullarda okuma imkanı sunulması onların temel eğitimden yararlanmaları için yeterli koşuldur.

Velilerin ve kız çocuklarının, kız çocuklarının okula gitmeme nedenlerine dair görüşleri karşılaştırıldığında veliler erkek ve kız çocukları arasında fark gözetmediklerini iddia ederken okula giden kız çocukları buna karşı çıkmaktadırlar. Özellikle etnik ve cinsiyete dayalı geleneklerin bu ayırımı etken olduğunu belirtmişlerdir. Erkek çocukların aile içindeki üstün konumunu çeşitli olaylarla kanıtlamaya çalışmışlardır. Genel olarak erkek çocukların “hayat sigortası” olarak ailece önemsendiği ve abartılı bir sevgi ve ilgiye tabi tutulduğu aktarılmaktadır. Kız çocuklara ise çocuk doğurmak ve büyütmek, ev işleri yapmak dışında bir rol tanınmaz. Kız çocukları, kadınların konumuna dair bu algılamının kendilerini mutsuz ettiğini dürüst ve açık olarak ifade etmektedirler.

Veliler ise karma eğitim sorununu açıkça konuşmadıkları gibi, kadın ve erkek cinsine dair ayırım yaptıklarını da kabul etmemektedirler. Batı dayanaklı eğitim anlayışı nedeniyle insanlar inançlarını ve kültürlerini yaşama konusunda sıkıntıya düşmüşlerdir. Bu konuyu dile getirmekten çekinmektedirler. Ayrıca içinde yer aldıkları, insan hakları ve hukuka aykırı unsurları da içeren geleneksel sosyal yapıyı (aşiret) ve buna dayalı etik anlayışı değiştirmeleri de oldukça zordur.

Araştırma verilerine göre yukarıda belirtilen nedenler dışında nüfusa kayıttaki eksiklikler, yanlışlıklar ve gecikmeler çocukların eğitim hakkını engelleyen önemli diğer etkenler olarak belirmektedir. Okula kayıtları zorlukla yapılan çocuklar için de bunlar ayrıca sorun olmaya devam etmektedir. Çocuklar 15 yaşından gün alınca ilköğretim okulunda öğrenimlerine devam edebilmeleri amacıyla veli isteği doğrultusunda yaşlarının mahkemede düzeltilmesi ve öğretim sürelerinin uzatılması gerekmektedir. Ayrıca e-okul uygulamasında öğrencinin yaşının küçük olduğu durumlarda da mahkeme kararıyla büyütülmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine göre düzenli nüfus kayıtlarının tutulması eğitimin geleceği açısından önem taşımaktadır.

Bir başka eğitim engeli aile hukukunu ilgilendiren nikah kurumundan kaynaklanmaktadır. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da geleneksel evlenme şekilleri devam etmektedir. Araştırmalar kadınların hem kentlerde hem kırsal kesimde dini nikah yoluyla evliliklerde mağduriyetlere uğrayan taraf olduklarını açıkça göstermektedir. Resmi kanunların ise ihtiyaçlara uygunluğu ve uygulanabilirliği tartışma konusudur (Gürsoy, 1975; Topçuoğlu, 1975). Araştırmada çeşitli sebeplerle

resmi nikah yapmamış çiftler, çocuklarının nüfus kaydını gerçekleştirmemiştir. Bu nedenle çocukların okul çağına gelip gelmediği veya okul kaydı takip edilememektedir.

Veliler ve kız çocukları dışında görüşme yapılan öğretmenler ve okul yöneticisinin okuma hakkı ile ilgili görüşleri aşağıdaki gibidir .

Kampanya kapsamında yer alan koordinatör okul yöneticisi ve öğretmenlerin görüşüne göre kız çocuklarının okutulmama sebepleri; okul ve eğitim bilincinin gelişmemiş olması, kızların ailedeki düşük konumları, ekonomik problemler, dini görevlilerin (meslek eğitimi yetersiz olan geleneksel imamların) yanlış mesajları ve halkın bu kişileri öğretmenden üstün görmeleri, eleştirmemeleri, ayrıca kızlara ilerde kocaları bakar (koca geçimi sağlar) görüşüdür. Öğretmenler ekonomik sebebin gerekçe olarak gösterilmesini doğru bulmamaktadırlar, çünkü aileler erkek çocukları okula göndermektedir. Kız çocukları genellikle 6. 7. ve 8. sınıflarda okulu terk etmektedir. Erkek çocukları ise 8. sınıfı bitirmekte ve liseye devam etmektedir. Liseye gitmeme durumu ise erkek öğrencinin kendi isteğinden kaynaklanmaktadır. Kız çocuklarının okuldan ayrılması kendi istekleri dışında gelişmektedir.

Görüşmeden elde edilen bilgiler ışığında velilerin gerçekte eğitim bilincinden tamamıyla uzak olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat eğitimin kazanımları tüm yönleriyle anlaşılmamış, eksik kalmıştır.

Velilere ve çocuklara, kız çocuklarının okula gitmesi konusunda ailede karar alan kişinin kim olduğu sorulmuştur. Elde edilen bilgilere göre kız çocuklarının okula gitme veya gitmeme kararını 25 ailede baba, 15 ailede anne- baba birlikte, bir ailede anne, bir ailede de ailenin bütün bireylerinin verdiği anlaşılmaktadır. Karar almada babaların daha fazla söz hakkına sahip olduğu bildirilmiştir. (Gerçek hayatta ise bölgedeki büyük aile yapısı içinde babaların da; büyükbabaların, büyükannelerin veya ağabeylerinin etkisi altında bulunduğu herkesçe bilinen bir gerçektir). Kız çocuklarının okula gönderilmesi kararını kimin verdiği konusunda, kız çocuklarını okula gönderen aileler ile göndermeyen ailelerde anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Kız çocuklarını okula kampanya kapsamında göndermiş ailelere, kız çocuklarını okula göndermeyi sağlayan etkenin ne olduğu sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar ışığında okul yardımları, ücretsiz kitaplar ve kampanyadaki ikna çalışmalarının (özellikle bayan öğretmenlerin çabalarının) kızları okula kazandırmada

etkili olduğu anlaşılmaktadır. Fakat çocuklarını okula göndermeyen bir ailede gönüllü öğretmenlerin kıyafetinin uygunluğu bile tartışma konusu yapılmıştır. Kızların eğitiminin ayrı bir önem arz ettiği görülmektedir.

Velilere kız çocuklarının okula gitmelerinin kazanımları sorulmuştur. Velilerin bu konuda olumlu düşünceleri yanında olumsuz düşünceleri de bulunmaktadır. Kız çocuklarının okuldaki kazanımlarına ilişkin düşünceler:

- Okuma yazma öğrenmesi,
- Dil (Türkçe) bilmesi, dilden anlaması, kültürünü bilmesi,
- Bilgi sahibi ve kültürlü olması,
- Ezik durumda kalmaması, evlilik kararına katılabilmesi (erkek kendi düzenini kurabilir ve evli iken de aile desteği sürer, kadın ise her ikisinden yoksundur)
- Meslek sahibi olması,
- Evlilik ve eş seçimini isabetli yapması,
- Toplumda işlerinde sıkıntı çekmemesi,
- Evden dışarı çıkmasının uygun olması,
- Doktora gittiğinde dertlerini ve sağlık şikâyetlerini anlatabilmesi,
- Para kazanması ve ailesine destek olması,
- Konuşmayı öğrenmesi ve haklarını savunması,
- Dünya- ahiret için bilgi öğrenmesi.

Veliler tarafından eğitimin çocuklar için bireysel kazançları vurgulanmaktadır. Eğitimin ve okulun toplumsal getirilerinden söz edilmemiştir. Veliler eğitim olgusunun toplumsal statüyü yükselttiğini, evlilik kararı ve eş seçimi gibi sorunlu alanlarda yarar sağladığını savunmaktadırlar.

Kız çocuklarının okuldaki kazanımlarına karşın velilerin okula dair olumsuz düşünceleri ise görüşme konuları içinde ayrıntılardan çıkarılabilir ve kız çocuklarını okula göndermeme nedenlerini daha açık hale getirir. Konuşmalar esnasında velilerin “ahlaki endişeler ve kültürel sorunlar” gibi bazı konulardaki görüşlerine de ulaşılmaktadır. Öncelikle hiçbir aile kızları okutmanın günah olduğu düşüncesine sahip

değildir. Onlara göre İslam dininde ilim yapmak kadın ve erkek için gerekli görülmüştür. Bununla birlikte yalnızca iki aile bazı şartların düzenlenebileceğinden söz ederek karma eğitimin kendi inanç ilkelerine göre sıkıntılı olduğunu ifade etmiştir. Çocuğunu okula göndermeyen velilerin tümü ise çocuğu okula göndermesi halinde çevre tarafından ayıplanma ve kınanma korkusu yaşadıklarını ve buna yenik düştüklerini belirtmişlerdir. Velilerin en fazla ayıplanma konusu büyümüş kızları okula göndermeleridir. Onlara göre(veya baskı yapan kişi ve yapılara göre) kız çocuğu ergenliğe girmişse artık evde oturmalıdır. Bu görüşün iki nedeni vardır: Erken evlilik âdeti ve ahlaki sakıncalar. Aileler kızların küçük yaşta evlenmelerini doğru kabul eden bir kültürel geleneğe sahiptir. Ayrıca onların belli bir yaştan sonra erkek öğrencilerle bir arada bulunmalarının sakıncalı durumlara yol açacağı görüşüne sahiptirler. Aile içinde kız ve erkek çocukların değeri konusunda ulaşılan verilere göre bu ailelerde çoğunlukla erkek çocuklar daha değerlidir ve onlara daha fazla güven duyulmaktadır. Kızlar ise elin (yabancı) malı olarak görülür. Kızlar bilgisiz ve dış dünyadan kopuk, tecrübesizdirler. Bu nedenle zayıf karakterli ve kolayca kandırılacak bir yapıda oldukları kabul edilmektedir. Okul yaşamı veya dış dünya “kız çocukları için” tehlikelerle doludur. Gerçekte güçsüz olmayan kadın varlığını korumak adına okula gitmesi yasaklanmaktadır. Kadınlara iyilik yapıldığı düşüncesiyle gelişim ve değişimleri engellenmektedir.

Okul veya genel anlamda eğitim kurumları velilere göre ayrıca kız çocuklarının ev içi görevlerini ve rollerini aksatmasına neden olmaktadır.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda velilerin eğitim konusunda ikilem yaşadığı anlaşılmaktadır. Veliler bir taraftan eğitimin getirileri ve yararlarının farkındadırlar. Bunun gereğini yerine getirerek çocuğu okula gönderen olduğu gibi göndermeyen aile de mevcuttur. Bazı aileler için de değer ve inanç sistemlerine uygun okul seçeneği bulunmamaktadır. Ayrıca bireysel taleplere yer tanımayan, sıkı ilişkileri gerekli kılan geleneksel aşiret sistemi ile modern ‘okul’ olgusunu uzlaştırma konusunda insanlar bilgi ve yeterliliğe sahip değildirler. Özellikle bu konuda büyük hatalar yapılmaktadır. Kızları okutmanın ayıp olduğu düşüncesi bu görüşlerden yalnızca biridir.

Okula gönderilen kız çocuklarına okulun kazanımları sorulmuştur:

- “Okuma yazma öğrenme,

- Dil öğrenme,
- Doktora gittiğimizde derdimizi anlatabilme,
- Başkalarına muhtaç olmadan kendimize bakabilme,
- Alışveriş yaparken beğendiğimiz eşyanın ücretini- rakamları okuyabilme,
- Otobüse kaybolma korkusu olmadan binebilme.

Kız çocukları okuma yazma bilmedikleri için şehirde yolunu kaybeden yakınlarının hikâyelerinden oldukça etkilenmişlerdir.

Okuyan kız çocukları eğitimin insanın kendisini, ülkesini ve dünyayı geliştirme yolunda önemini kavramışlardır. Bilgi sahibi olup cahillikten kurtulmak yanında kaybolma- alışverişte kandırılma gibi durumlara düşmemek de onlar tarafından önemli kazanımlar sayılır. Yine onlara göre resmi eğitim dilini rahatça konuşma,(görüşülen tüm ailelerin ana dili farklıdır) kendini ifade yeteneğini geliştirme eğitim sonucu elde edilebilir. Fakat kendi ayakları üzerinde durabilmek, başkalarına ihtiyaç duymadan yaşayabilmek ve insan olmanın değerini hissetmek diğerleriyle kıyaslanamayacak derecede önemli kazanım olarak dile getirilmiştir.

Geç yaşta okula gönderilen kız çocuklarına okulda arkadaş ve öğretmenleriyle sorun yaşayıp yaşamadığı sorulmuştur. Beş öğrenci (% 33) arkadaşları tarafından yadırgandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebi yaşlılarıyla değil kendilerinden küçüklerle aynı sınıfta yer almaktan kaynaklanmaktadır. Söz konusu uyumsuzluğun giderilmesi için “Yetiştirici Sınıflar Eğitim Programı” YSÖP) düzenlenmektedir. En az üç yaş farkı bulunan çocuklar kayıp yıllarının telafi eğitimini, ayrı sınıflarda almaktadırlar.

Okula gönderilmeyen kız çocukları için aileler ve devlet ne gibi önlemler almalıdır sorusu öğretmenlere, velilere ve ailelere sorulmuştur. Öğretmenler eğitime dair bilincin geliştirilmesine ve aile yaptırımların (para cezası v.s.) vurgu yapmışlardır. Velilerin tümü para, kıyafet ve kitap yardımının önemine değinmişlerdir. Yoksulluk bu ailelerde kronik bir sorun halinde her konuda karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle bu sorunun giderilmesi diğer sorunların çözümünü sağlayabilir. Bir veli ise yatılı okul istediğini ifade etmiştir. Kız çocuklarına gelindiğine, ailelerinin ikna edilmelerini, aksi durumda sert önlemleri; babalarına para cezası uygulamasını ve hatta hapse

gönderilmelerini bile uygun gördüklerini belirtmişlerdir. Şaşırtıcı olan kız çocuklarının eğitim uğrunda neleri göze alabilecekleri konusundaki açık yüreklilikleridir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm dünyada ve Türkiye’de kız ve erkek çocuklarının kaliteli temel eğitim imkânına sahip olmaları amaçlanmış, fakat ilköğretim düzeyindeki bütün cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi mümkün olmamıştır.

Türkiye’de yapılan araştırmalar hiçbir eğitim kurumunu bitirmemiş kadın oranının azaldığını ortaya koymakta ise de eğitim hizmetleri her iki cinse eşit olarak götürülmemiştir. Özellikle kırsal yörelerde çocuğun okula gönderilmesinde anne babanın tercihlerini erkek çocuktan yana kullandığı görülmektedir. Dinî inançlara uygun okul seçeneklerinin bulunmaması, ailelerin kalabalık olması, düşük gelir, erken evlilikler, kız çocuğunun aile içinde ikincil konumu, kız çocuklarının ikinci annelik rolü gibi etkenler okula gitmeme oranını olumsuz etkilemektedir. Yukarıdaki maddelere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, köy okullarının kapatılması, yakında okul bulunmaması, taşınmalı ve yatılı eğitim sorunları, programların gündelik hayata dair beklentileri karşılayamaması da eklenmektedir.

Araştırma Doğu Anadolu’da Van ili merkezinde kız çocuklarının okula gönderilmeme sebeplerini belirlemeye çalışan veli, öğretmen ve öğrenci yüz yüze görüşmelerine dayalı nitel alan araştırmasıdır.

Araştırmada yer alan veli ve öğrencilerin hemen tümü (bir veli dışında) temel eğitimi önemli ve gerekli gördüğünü ifade etmektedir. Onlar da modern çağın insanı gibi ancak eğitim yoluyla daha iyi bir dünyaya kavuşabileceklerine inanmaktadırlar. Veliler ve çocukların eğitimden oldukça yüksek beklentileri mevcuttur. Ayrıca kızların eğitim almalarının gerekliliği konusunda veliler görüş birliği içindedirler. Ancak eğitimle ilişkileri sınırlıdır. Eğitimin bireysel getirilerinin farkında olmalarına karşın eğitimin tüm yönlerine ilişkin (toplumsal ve kültürel) bilinç ve algıdan yoksundurlar. Bu sonuç Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Ankara Üniversitesi’nin ortak çalışması olan “Temel Eğitime Destek Projesi, Pilot İller İletişim Bileşeni Başlangıç Araştırması” (2006) araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. DİE’nin yaptırmış olduğu Çocuk İşgücü (1997) araştırma sonuçlarına ise uymamaktadır. Söz konusu

araştırmada çocukların okula gönderilmeme nedenleri arasında eğitime ilgisizlik ilk sırada yer almaktadır.

Bununla birlikte, kız çocuklarını okula hiç göndermeyen veya kampanya kapsamında geç gönderen ailelerin tümü son yıllarda kente göç eden ailelerden oluşmakta ve onlar için maddi sıkıntılar ile kent hayatına uyum ilk planda gelmektedir. Yoksulluk bu ailelerde ileri boyutlarda yaşanmaktadır. İkinci olarak ahlaki endişeler aileleri kız çocuklarını okula göndermekten alıkoymaktadır. Kız çocuklarının ergenliğe girmesi ile aile çeşitli sebeplerle (bahanelerle) kızları okuldan çıkarmaktadır. Örneğin, kızların okumaya ihtiyacı bulunmadığı, ilerde mutlaka evlenecekleri ve kocalarının geçimlerini sağlayacağı ileri sürülmektedir. Bu durumun çeşitli nedenleri olabileceği düşünülmektedir:

- Ailelerde eğitim bilinci bulunmamaktadır.
- Aileler kendi inançlarına uygun eğitim imkanına sahip değildir.
- Çocuk okutma konusunda maddi imkansızlık nedeniyle tercih yapılmakta ve tercihler erkek çocuktan yana kullanılmaktadır.
- Geleneksel aile ve toplumsal yapı kızların okumasını gerekli görmez.

Veliler ve kız çocukları ekonomik güçsüzlükler yaşamakta olduklarını (kıyafet, beslenme v.s. okul giderleri) vurgulamakla birlikte, diğer seçeneklerin de etkili sebepler olduğu açıktır. Veliler fakirlik konusu yanında ahlâk konusunu, çocuklar ise kendilerine güvensizlik duyulması ve cinsiyet ayrımcılığını sorun olarak ön plana çıkarmaktadırlar. Bu sonuca dayalı olarak veliler eğitim konusunda olumsuz düşünceye sahip değildirler, ancak kızların ahlak eğitimini daha fazla önemseyen fakat erkekleri daha önemli-değerli kabul eden, dinî ve din dışı unsurların iç içe geçtiği geleneksel anlayış yüzünden kız çocuklarının eğitim hakkına engel olmaktadırlar. Kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim görmesinin ailelerin değer yargılarıyla çeliştiği bildirilmektedir. Bu sonuç UNİCEF araştırması ile paralellik göstermektedir (2004). Kalaycıoğlu ve Toprak'ın (2003) araştırması ile paralellik göstermez. Cumhuriyet döneminde 'taşınma bir felsefe' ile eğitim değirmenini döndürme çabaları mevcuttur. Eğitimin vatandaşların temel değerlerine, ihtiyaçlara uygunluğu ve uygulanabilirliği tartışmalıdır. Bu konu bazı velilerin endişeleri, karma eğitime karşı oluşları, öğretmenlerin hayat tarzının çocukları etkileyeceği varsayımı (kıyafet v.s.) ile kendini göstermektedir.

Karma eğitimle kadın erkek eşitliği sağlanacağı öngörüsü gerçekleşmemiştir. Geline noktada eşitlik sağlanamadığı gibi durum kadınların aleyhine işlemektedir. Çağdaş ülkelerde de aynı sorunun yaşanması üzerine örneğin Amerika Birleşik Devletleri merkezi olmayan eğitim sisteminde, gelen talepler doğrultusunda pek çok okulda karma eğitim yerine ayrı eğitim vermektedir.

Ailelerin kızların eğitimine karşı tutumunun mevcut törelerden, bilgisizlikten, eğitim kurumlarının tek tip olması ve ekonomik yetersizliklerden kaynaklandığı söylenebilir. Araştırmada eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanması sorunun kökten çözümü için değilse de eğitimi destekleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırma sonuçlarının Gürol ve Dilli'nin (2006) Şırnak ili araştırma sonuçları ile benzediği görülmektedir.

Çalışma bulguları doğrultusunda eğitim sorununa ilişkin yapılması gerekenler maddeler halinde özetlenebilir:

Kültürel yanlışlıklar (kız çocuğunun okumasının doğru karşılanmaması, kızların küçük yaşta evlendirilmesinin eğitimden daha önemli kabul edilmesi, katı cinsiyet rollerinin küçük yaşlardan benimsetilmesi) çeşitli vesilelerle halka anlatılmalı ve düzeltilmelidir.

Önyargılar (okuyan kız çocuğunun yoldan çıkacağı düşüncesi gibi okuyan kız çocuklarına yapılan olumsuz genellemeler) ortadan kaldırılmalıdır. Bu tür önyargılarla savaşmanın en etkili yolu olumlu örneklerdir.

İlköğretim seviyesinde velilerin dile getirmeye çekindiği konu kız çocukları için ayrı eğitim isteğidir. Yine kız çocukları için lise seviyesinde de ayrı eğitim talebi bulunan pek çok aile bu amaçla Kız Meslek Lisesi'ne başvurmakta, kontenjan yetersizliği nedeniyle bu kez ilköğretim sonrasında çocuklarını okuldan almaktadır. Ayrı eğitim konusu tartışılması zorunlu konu olarak belirlemektedir.

Tüm dünya ülkelerinde var olduğu bilinen kadın sorununun kadın sorunu olmaktan daha çok demokrasi sorunu olduğu iddia edilmektedir. Türkiye'de kadının durumu hakkında hazırlanan raporlar ve yapılan çalışmalarda, şiddet, istihdam ve siyasete katılım, eğitim gibi toplumsal ve siyasal alanlarda birçok konuda, kadına yasal güvence getirildiği belirtilmektedir. Yasalar karşısında eşit haklar sağlanmasının yanı sıra problem alanlarında /uygulamada kadınlar için pozitif ayrımcılık yapılmasının

(eğitim kampanyaları v.b.) olumlu sonuçlar doğurduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmada da bu sonuçla karşılaşılmıştır. Daha önce okula karşı çıkan ailelerden de zamanla çocuklarını okula gönderenler çıkması artık mevcut düşünce biçiminin değişmeye başladığını göstermektedir. Eğitim politikalarının etkisi açıkça hissedilmektedir. Aileler ikna olmaktadır. Fakat araştırmalar yasaların değiştirilmesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermede yeterli olmadığını kanıtlamaktadır. Bu konuda sorunla yüz yüze olan kişilerle yapılacak nitel araştırmalar ve nitelikli araştırmacılar soruna farklı bakış açıları sunabilirler.

Hızlı nüfus artışından kaynaklanan yoğun ev işlerinde anneye yardımcı olmak ve kardeşlerine bakmada ikinci annelik rolünü üstlenmiş olmak kız çocuklarının eğitime katılmalarını engellemektedir. Bu durum karşısında alınabilecek iki önlemden söz edilebilir: Örgün eğitim kurumlarına devam etme oranı düşük olanlar için yaygın eğitimin önem kazanması, okul öncesi eğitime önem verilerek bu yaş grubu çocukların eğitiminin okullara devredilmesi.

Türkiye son yirmi yılda küreselleşme sürecindeki dönüşümü ve değişimi en çok kentleşme konusunda yaşamıştır. Kimi olumlu değişim örneklerinin yanı sıra Van ili ülke sıralamasının son sıralarına düşen kentler içinde yer alır. Araştırma grubunda kırsal bölgelerden Van'a göç etmiş aileler geçim sorunu ve şehir merkezine uyum sorunu yaşamaktadırlar. Ayrıca söz konusu ailelerde kimlik birliğinin ve çevre ile bütünlük oluşmadığı gözlenmektedir. Bu nedenlerle göç olgusu bilimsel inceleme gerektiren öneme sahiptir.

Sekiz yıllık zorunlu eğitimde bazı problemlerin ortaya çıktığı belirtilmektedir. Özellikle kırsal kesimde öğretmen yetersizliği, köy okullarının kapatılması, yakında okul bulunmaması, taşınmalı ve yatılı eğitim uygulamalarının sorunları, programın gereksiz ve ayrıntılarla dolu ve hayattan kopuk olması gibi sorunlar velilerin eğitimden beklentisi olmamasına yol açmıştır. Merkezi eğitimin yerelleşmesi, iş veya mesleki alanda bilgi beceri kazandıran mesleki ve teknik eğitimin önemi tartışılması gereken önemli konular olarak belirmektedir.

Milli Eğitim Genel Müdürlüğü temel zorunlu eğitime ilişkin kampanya çalışmalarını kurumsallaştırmak ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla 2008 yılı itibarıyla yeni yaklaşımlar benimsemiştir. Bu kapsamda okula hiç kaydı bulunmayan

çocukların tespit edilmesi ve okula kazandırma çalışmaları ile kaydolmama nedenlerine ve devamsızlık nedenlerine bağlı izleme ve değerlendirme çalışmaları ile eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda merkezi ve yerel yetkililerin farkındalığını artıracak bir dizi faaliyet öngörülmüştür. Bu çalışma çağ nüfusunun yüzde 100 okullulaştırılması için etkin stratejiler geliştirilmesine yöneliktir. Etkileri zamanla ortaya çıkacaktır. Fakat bilindiği üzere okula gitmeme sorun olarak lise düzeyinde de devam etmektedir. Van ilinde lise seviyesinde de okula gitme oranı %40 düzeyinde kalmaktadır. Sorunun tüm açılardan ele alınması zorunludur.

KAYNAKÇA

- MEB, AÜ, AB, EAUM. (2006). **Temel Eğitime Destek Projesi**, Ankara.
- Başbakanlık, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.(1999). **Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Kadının Durumu**, Ankara.
- Bruns, B., Mignate, A., & Rakotomalala, R. (2003). **2015 Yılına Kadar Herkesin İlkokul Eğitimi Görmesi: Her Çocuk İçin Bir Şans**, Dünya Bankası, Washington D.C.www.unicef.org/turkey/dcd04/-8.html. Erişim tarihi: 22Aralık 2009.
- DİE. (1997). **Çocuk İşgücü Araştırması**, Ankara: Başbakanlık.
- DİE. (2003). **"2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Türkiye"**, Ankara: DİE Yayınları.
- Eskicumalı, A. (2002). Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği, YÜKSEL, Özden (Ed): **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ankara: Pegem A Yayınları.
- <http://van.meb.gov.tr>. Erişim tarihi:12.Ocak.2008.
- <http://www.haydikizlarokula.org/organizasyon.php>. Erişim tarihi:30.Ekim.2008.
- Gündüz, A. (2005). "Kız Çocuklarının Okullulaşmalarını Etkileyen Faktörler", **Milliyet**. 19 Eylül 2007.
- Gürol, A., ve Dilli C. (2007). Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Sebepleri (Şırnak İli örneği), XVI: **Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**,

- 5-7 Eylül 2007, Gaziosmanpaşa Üniversitesi TOKAT. www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.asp. Erişim tarihi: 20 Ocak 2008.
- Gürsoy, K. T. (1976). “Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler”, auhf.ankara.edu.tr/bulten/01-1976-mart.pdf. Erişim tarihi: 5 Aralık 2007.
- İlhan, A. (1994). Van’da Kadın Sorunları ve Bu Sorunların Eğitim Açısından İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kalaycıoğlu, E., ve Toprak B. (2003). **İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın** <http://bianet.org/bianet/kadin/32110-s>. Erişim tarihi: 22.12.2009
- Keyman, E. F., ve LORASDAĞI, B. K. (2009). “Küreselleşme Türkiye ve Kentlerin Dönüşümü”, **Radikal**, 22 Mart 2009.
- Malkoç, G. (1990). Toplumumuzda Kadının Değişen Rolü ve Yetişkin Eğitimi, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi, Ankara.24-28 Eylül 1990, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları**.
- MEB.(1992). **2000’li Yıllar Öncesinde Türkiye’de Kadın Eğitimi**, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB . (2004). **Haydi Kızlar Okula**, Ankara.
- Nuruan, M. N. (1998). “Aile Araştırmalarının Teorik Sorunları”, Ankara: AAK, **III. Aile Şurası Tebliği**.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1984). **Qualitative Data Analysis**, Sage Publications.
- Rubin & Rubin. (1995). **Qualitative Interviewing: The Art Of Hearing Data**, London: Sage Publications.
- TÜSİAD ve KAGİDER. (2008). “**Cinsiyet Eşitsizliği Raporu; Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm önerileri**”, <http://www.porttakal.com/haber>. Erişim tarihi: 17. Mart.2008.
- TÜSİAD. (2000). Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş, Eğitim Çalışma Yaşamı ve Siyaset, İstanbul: TÜSİAD.

UNİCEF. (2004). <http://www.unicef.org>. Erişim tarihi: 20.OCAK.2009.

Yalın A., Levent, B., Erođlu, Ç. Y., Cerrah, N., ve Sundur, Y.T. (2004). **Haydi Kızlar Okula**, Ankara, MEB Yayınları.

GÖRÜŞME FORMU

I. Kişisel bilgiler

1. Cinsiyetiniz Kadın Erkek
2. Eğitim durumunuz Okumaz-yazmaz Okur yazar İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu Lise Üniversite Lisansüstü
3. Mesleğiniz:.....
4. Ailede okuma yazma oranı nasıl? Ailede okuyan var mı?
5. Çocuğunuzun devam ettiği ilköğretim türü
 Yatılı okul Pansiyonlu okul Taşınmalı okul

II. Kız çocuğunuzun eğitiminin önemi (Velilere sorulacak sorular)

- 1 Eğitim çocuklar için şart mıdır?
a) Evet b) Hayır Neden?
2. Kız çocuklarının eğitim almaları önemli midir?
a) Evet ise kızların okula gitmeleri neden önemlidir?
b) Hayır ise kızlar neden okula gitmemelidir?
3. Kızların eğitimi ile ilgili kararı evde kim vermektedir? (Neden o verir)
4. Kız çocuğunuzun okula göndermeniz ne etken oldu? (ŞNT, Göç, Yardımcı olma sözü)
5. Okula gitmenin kazanımları neler olacaktır?
6. Kızların okula gönderilmesi için aileler ve devlet ne gibi önlemler almalıdır?
Öneriniz var mı?
7. Temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını nasıl karşılıyorsunuz?

III. Kız çocuğunuzun eğitiminin önemi (Çocuklara sorulacak sorular)

1. Eğitim önemli midir?
- 2.Okula gitmek size ne kazandıracaktır?
3. Okula gitmeme nedeniniz ne idi?
4. Okulda sorunlar yaşıyor musunuz? Öğretmen ve arkadaşlarınızın size karşı tutumu nasıldır?
5. Kaça kadar okumak istiyorsunuz?
6. Okula gönderilmeyen kız çocukları için aileler ve devlet ne gibi önlem almalıdır?
7. Temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını nasıl karşılıyorsunuz?